

УДК 339.5:658.64

Брензович К. С.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри міжнародних економічних відносин
Ужгородського національного університету*

Brenzovych Kateryna

*PhD in Economics, Associate Professor,
Associate Professor of International Economic Relations Department
Uzhhorod National University*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ТОРГІВЛІ БІЗНЕС-ПОСЛУГАМИ

Анотація. У статті досліджено основні тенденції розвитку міжнародної торгівлі послугами та місце в ній світового обміну діловими послугами. Визначено загальні тенденції розвитку третинного сектору економіки та його ролі в сучасній економіці. Окреслено особливості ділових послуг як предмету торгівлі, які ускладнюють їх дослідження та наукове тлумачення. На основі аналізу існуючих статистичних підходів до класифікації послуг узагальнено поняття «бізнес-послуги» уточнено структуру сектору ділових послуг. Проведено оцінку основних показників міжнародної торгівлі діловими послугами загалом, у розрізі їхніх підгруп та досліджено географічні особливості торгівлі інженерно-конструкторськими, науковими, консультативними, рекламними та іншими видами послуг.

Ключові слова: ділові послуги, бізнес-послуги, міжнародна торгівля послугами, експорт послуг, світовий ринок послуг.

Вступ та постановка проблеми. Характерною ознакою сучасного «постіндустріального суспільства», за визначенням автора даного терміну Д. Белла, є пріоритет виробництва послуг над виробництвом товарів. Сучасний етап розвитку світової економіки отримав назву постіндустріального через зростаючу роль у ньому третинного сектору економіки: на зміну лідерству промислового виробництва у зайнятості населення і вартісних обсягах створеного світового продукту розвинутих країн прийшов сектор послуг, у якому нині працює, за різними оцінками, близько двох третин населення розвинутих країн і створюється до 70% світового ВВП.

Особливе місце у структурі сучасних послуг слід відвести діловим послугам, або так званим бізнес-послугам (business services), що на відміну від традиційних і найбільш «вагомих» у структурі світового експорту послуг (транспорт, подорожей, фінансових послуг), темпи розвитку яких сповільнюються, розвиваються більш форсовано. Важливість дослідження тенденцій розвитку світового ринку ділових послуг пояснюється специфікою зазначеного сектору нематеріального виробництва: послуги з інжинірингу, юридичні та консультативні, ІТ-послуги, рекламні та маркетингові послуги здебільшого надаються на користь підприємств, а тому їхня

якість безпосередньо впливає на подальше функціонування підприємств-споживачів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток світового ринку послуг та місце України в ньому розглядають К. Антонюк, І. Мушкало, А. Олефір, О. Ридченко, І. Пойта, В. Тіпанов, Ю. Чириченко та ін. Водночас дослідженню сектору ділових послуг загалом присвячена незначна кількість досліджень, а більшість наукових праць має за мету вивчення окремих видів послуг: інжинірингових, науково-дослідницьких, маркетингових чи рекламних.

Метою даної статті є аналіз структури сучасного світового ринку послуг та дослідження тенденцій міжнародної торгівлі бізнес-послугами. Для досягнення мети поставлено такі завдання: визначити місце ділових послуг у загальній структурі ринку послуг на підставі вивчення класифікаційних ознак та підходів до класифікації послуг у світовій економічній статистиці; проаналізувати тенденції розвитку сектору ділових послуг, його географічну та видову структури; узагальнити перспективи розвитку сектору ділових послуг.

Результати дослідження.

Визначити місце ділових послуг у світовому ринку як диверсифікованій системі спеціалізованих ринків послуг, а також узагальнити сутність послуг даного виду дасть змогу детальний аналіз існуючих у міжнародній статистиці класифікацій послуг.

У світовій практиці застосовуються класифікації, розроблені міжнародними організаціями, такими як СОТ, МВФ, Світовий банк. Національні класифікації видів економічної діяльності, віднесених до сервісних, ґрунтуються здебільшого на Міжнародній стандартній галузевій класифікації всіх видів економічної діяльності (International Standard Industrial Classification of All Economic Activities). В Україні економічна діяльність класифікується згідно з КВЕД, який гармонізовано зі статистичною класифікацією видів економічної діяльності у ЄС (NACE), що, своєю чергою, є гармонізованою з міжнародною стандартною галузевою класифікацією (ISIC).

На думку О. Пальчук [1], найповнішою та найрозгорнутішою класифікацією галузевої структури міжнародного ринку послуг є розроблений у ході Уругвайського раунду багатосторонніх переговорів СОТ Класифікатор послуг. Він містить 152 види послуг, які поділяють на 12 розділів. Сектор бізнес-послуг включає шість груп:

А. професійні послуги; В. комп'ютерні та пов'язані з ними послуги; С. дослідження та розробки; D. послуги, пов'язані з нерухомістю; Е. оренда/лізинг; F. Інші ділові послуги.

Євростат до сектору професійних та ділових послуг відносить такі сектори (відповідно до ISIC): А. 69 – юридичні, бухгалтерські та аудиторські послуги; В. 70 – управління та консультації; С. 71 – архітектура, інжинірингові послуги, технічне тестування та аналіз; D. 72 – наукові дослідження та розробки; Е. 73 – реклама та дослідження ринку; F. 74 – інші наукові та професійні послуги; G. 77 – оренда та лізинг; H. 78 – діяльність із працевлаштування; I. 82 – адміністрування та інша підтримка бізнесу.

Глосарій Євростату дає таке тлумачення ділових послуг: «...це діяльність, що виконується одним підприємством на користь іншого та/або для державних органів. До них належать технічні послуги (інжиніринг, архітектура та технічні дослідження), комп'ютерні послуги (розроблення програмного забезпечення, управління базами даних), інші професійні послуги (юридичні, бухгалтерські, консультаційні тощо)» [2].

Північноамериканська класифікаційна статистична система, зокрема державна статистика США (North

American Industry Classification System), виділяє у структурі сектору послуг підсектор ділових та професійних послуг, до якого відносять [3]:

- професійні, наукові та технічні послуги;
- послуги управління компаніями (менеджмент);
- допоміжні, супровідні послуги, управління відходами та санацію.

І, зрештою, за Класифікацією зовнішньоекономічних послуг України поділ здійснюється у такий спосіб: послуги дослідження та розроблення; професійні та консалтингові послуги; наукові та технічні послуги; послуги з обробки та усунення забруднення навколишнього середовища; послуги операційного лізингу; послуги, пов'язані з торгівлею, та посередницькі послуги; інші ділові послуги.

Хоча термін «ділові послуги» («бізнес-послуги», «послуги для бізнесу») застосовується під час статистичної оцінки тенденцій розвитку ринку послуг, його структури, у науковій літературі його застосування пов'язане з певною неоднозначністю. Щонайперше – це проблема з визначенням кінцевого споживача послуги. Семантично назва «бізнес-послуги» схиляє до думки, що споживачем є бізнес, однак не виключено, що отримувати окремі з указаних видів послуг можуть як держава в особі органів державного управління (технічні дослідження, розроблення програмного забезпечення тощо), так і фізичні особи (консультації, юридичні послуги, комп'ютерні). Оскільки частка ділових послуг, наданих населенню, статистично незначна, особливо у масштабах міжнародної торгівлі, то допустимо вважати, що ділові послуги надаються здебільшого юридичним особам. Разом із тим не можна виключати органи державного управління, а також державні підприємства зі списку потенційних замовників ділових послуг.

Інша перешкода на шляху чіткого окреслення структури ринку ділових послуг полягає у тому, що часто підприємства, які надають послуги, пропонують комплекс близьких або супутніх одна одній послуг, що ускладнює відслідковування потоків таких послуг й їх розрізнення за видами. Так, аудиторський бізнес, що нині динамічно розвивається, передбачає надання клієнтам широкого спектру додаткових послуг: бухгалтерських, експертних, юридичних, консультаційних. І, зрештою, динаміка росту та поява нових видів послуг призводять до подальшого їх видового різноманіття, що, своєю чергою, спричинить розширення сектору.

Узагальнюючи типологію послуг за переліченими класифікаціями, можна підсумувати, що ділові послуги, або бізнес-послуги, – це послуги, що надаються одними підприємствам іншим і включають послуги: технічного та наукового характеру (комп'ютерні та ІТ-послуги, проведення досліджень та розробок, інженерні послуги); адміністративного та управлінського характеру (менеджмент та адміністрування, підбір кадрів та управління персоналом, консультування бізнесу з юридичних питань та питань обліку, дослідження ринку, реклама); пов'язані з орендою та обслуговуванням майна підприємства (лізинг), усуненням екологічних наслідків роботи підприємства (усунення шкідливого впливу компонентів виробничого процесу, так звані екологічні послуги).

Таким чином, зі сферою послуг у сучасному економічному просторі пов'язані практично всі види діяльності, причому послуги надають не тільки традиційно сервісні, а й промислові підприємства, що здійснюють гарантійне і постгарантійне обслуговування виробленого продукту, транспортні послуги, інформаційну підтримку тощо. У зв'язку із цим слід погодитися з автором праці [4] щодо

необхідності більш глибокого розуміння ринку послуг, що розглядається вже не як єдина галузь, а як масштабний сектор економіки, що володіє розгалуженою і складною структурою.

За даними ЮНКТАД, обсяг світової торгівлі послугами в 2017 р. становив понад 5,4 трлн. дол. США. За період із 2005 р. обсяг світового експорту послуг зріс утричі, а частка послуг у світовому ВВП становить 69% [5].

Лідерами в експорті послуг є країни з розвинутою економікою. У 2017 р. країни з розвинутою економікою експортували послуг на суму 3,6 трлн. дол. США, країни, що розвиваються, – 1,6 трлн. дол. США, решту – перехідні економіки. Найбільше експорту послуг припадає на США (781 млрд. дол., або 15% світового експорту) та країни ЄС (17% світового експорту). Серед країн, що розвиваються, найбільша роль належить Китаю, Індії, Сінгапуру, Гонконгу та Республіці Корея (15% світового ринку).

Характерною є й видова структура експорту послуг за групами країн: країни, що розвиваються, головним чином, експортують туристичні послуги (на них припадає 40% світового експорту туристичних послуг), транспорт є основним видом експорту послуг перехідних економік, розвинуті ж країни експортують передусім ділові послуги (1,2 трлн. дол. США на рік), транспортні та туристичні послуги займають друге (760 млрд. дол.) та третє (573 млрд. дол.) місця відповідно.

Після декількох років майже нульового росту ринок послуг виявив активне зростання у 2017 р. (+7,8%) та 2018 р. (+9,5%). Найбільш динамічно розвивається експорт послуг у транзитивних економіках (зростання експорту 13,8%, імпорту – 14,6%), у країнах Африки, що розвиваються (+13,7% експорту, +10,4% імпорту) [5]. Таким чином, на ринках, що розвиваються, зростання є більш очевидним, однак відбувається воно за рахунок традиційних видів послуг – транспорту та туризму, тоді як у країнах із розвинутою економікою експорт послуг зростає помірними темпами, при цьому змінюючись структурно – головна роль відводиться відносно новим видам ділових послуг.

У структурі ділових (нефінансових) послуг можна виділити найвагоміші групи:

- інформаційні, телекомунікаційні та комп'ютерні;
- послуги з наукових розробок та досліджень, інженерно-конструкторські;
- професійні послуги та консалтинг (включають послуги з менеджменту, аудиторські та бухгалтерські послуги, юридичне консультування, маркетингові дослідження та рекламу).

Обсяг світового експорту інформаційно-комунікаційних та комп'ютерних послуг у 2017 р. становив 527 млрд. дол. США (близько 10% загального експорту послуг). За період 2007–2017 рр. обсяги торгівлі зросли майже вдвічі (порівняно з 283 млрд. дол. США в 2007 р.). Якщо в 2007 р. світовим лідером з експорту таких послуг була Індія, то в 2017 р. вона займає другу позицію після Ірландії, а загалом країни ЄС експортують 289 млрд. інформаційно-комунікаційних та комп'ютерних послуг, або 55% усього світового експорту. Очевидним є укріплення позицій Китаю як світового лідера: з десятої позиції у списку провідних експортерів у 2007 р. країна перемістилася на п'яту в 2017 р. та експортувала послуг на 27,7 млрд. дол. США [6]. У табл. 1 наведено інформацію щодо обсягів експорту послуг у розрізі регіонів.

Як видно з табл. 1, попри лідерство країн Європи, головним чином, країн ЄС, на ринку даного виду послуг зростає роль азійських країн. За період 2010–2017 рр. частка Північної Америки та Європи у світовому експорті телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг зменшилася на 4,1 в. п. Також надзвичайно динамічно зростає сектор на пострадянському просторі (лідерами регіону є Російська Федерація, Україна та Білорусь). Основними імпортерами послуг є США, Швейцарія, Японія, Сінгапур, Китай та Російська Федерація.

У структурі світового експорту телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних технологій майже 72% припадає на комп'ютерні послуги, 23% – на телекомунікаційні та 5,3% – на інформаційні.

Зростання світового ринку інжинірингових послуг пов'язують зі зростаючою спеціалізацією виробництва, бурхливим розвитком науково-технічного прогресу та активною діяльністю транснаціональних корпорацій. Інжинірингові послуги надають спеціальні компанії, чисельність яких неухильно зростає. Так, станом на 2016 р. у США успішно діють понад 30 тис. фірм, у країнах ЄС – близько 15 тис., причому найбільша кількість концентрувалася у Німеччині та Австрії. Майже 95% експорту інжинірингових послуг припадає на фірми з високорозвинених країн, тоді як основними імпортерами інжинірингових послуг виступають країни, що розвиваються (80% світового імпорту). Найбільшими ринками інжинірингових послуг у розвинених країнах є азійсько-тихоокеанський (53% експорту інжинірингових послуг) та європейський (38,2%) [8].

Динамічно розвивається ринок послуг із наукових розробок та досліджень. Традиційно провідні позиції належать розвинутим країнам (92% світового експорту), зокрема країнам Європи (лідери – Німеччина, Франція,

Таблиця 1

Показники світового експорту телекомунікаційних, комп'ютерних та інформаційних послуг за регіонами світу

Регіони	Обсяг експорту, млрд. дол. США		Частка, %		Темп росту, %	
	2016	2017	2010	2017	2010-2017	2017
Світ	491	527	100,0	100,0	7	7
Північна Америка	44	47	10,2	8,9	5	7
Центральна та Південна Америка	8	9	1,7	1,6	6	12
Європа	282	307	61,0	58,2	6	9
у т. ч. Європейський Союз	264	289	57,3	54,8	6	9
Країни СНД, у т. ч. асоційовані та колишні члени	9	10	1,4	2,0	12	20
Африка	6	6	1,5	1,1	3	3
Середній Схід	22	23	-	4,4	5	6
Азія	121	125	21,2	23,8	9	4

Джерело: сформовано за даними [7]

Нідерланди) та США (25% усього світового експорту), Японії (5% світового експорту). ЮНКТАД наводить статистику щодо торгівлі в розрізі розвинутих економік, перехідних економік та країн, що розвиваються. Найбільш швидкими темпами розвивається експорт таких послуг із країн, що розвиваються (експорт зріс з 6740 млн. дол. у 2012 р. до 9210 млн. дол. у 2016 р.), тоді як перехідні економіки, до яких, за статистикою ЮНКТАД, належать країни СНД, скоротили експорт таких послуг майже на третину [9].

Аналіз місяця та ролі окремих економік у міжнародній торгівлі такими видами послуг, як дослідження і розробки, професійно-консультаційні, рекламні та маркетингові, ускладняється тим, що всі зазначені послуги статистично об'єднані в одну загальну групу з назвою «інші ділові послуги», а тому видається можливим лише виділити ті з країн, що є лідерами в експорті та імпорті всієї групи таких послуг. Лідером в експорті та імпорті є Європейський Союз, країни-члени якого експортували у 2016 р. послуг на 585 млрд. дол. США, з них половину – до країн за межами об'єднання. Також найбільше послуг з-поміж країн Європи експортувала Швейцарія (понад 50% з них – це послуги, пов'язані з розробленням технологій, наукові послуги, інженерно-конструкторські). Як відомо, Швейцарія нині є країною, що входить до топ-10 країн із найвищою часткою високотехнологічного експорту [10] та до десяти країн із найвищим показником Індексу розвитку інформаційно-комунікаційних технологій ICT [11]. У розрізі окремих економік найбільше інших ділових послуг експортують США, Китай, Індія, Сінгапур, Японія.

Провідні позиції у світовій торгівлі послугами консультативного, правового та професійного характеру належать США та Великобританії, що є країнами базування провідних аудиторських та консалтингових транснаціональних корпорацій із багатомільярдними доходами, багатотисячним персоналом та філіями у більшості країн світу. У 2016 р. американські консалтингові ТНК McKinsey&Company, The Boston Consulting Group, Bain & Company, Deloitte Consulting LLP отримали доходи обсягом понад 33 млрд. дол. США, а зайнято на роботі у зазна-

чених компаніях було понад 270 тис. працівників у понад 100 країнах світу [12]. У десяти провідних консалтингових компаній за сукупним доходом шість були зареєстровані у Великобританії та дві – у США.

Не менш активно розвивається й ринок рекламних послуг. За прогнозами, у 2018 р. сукупний обсяг наданих рекламних послуг становитиме 558 млрд. дол. США, з них більше половини надаватиметься на ринках США та Китаю [13], і найближчим часом географія експорту залишиться незмінною. При цьому зростатиме роль нових рекламних послуг, здебільшого цифрової реклами, а доходи провідних компаній, що надають послуги цифрової реклами, таких як Google, Facebook, Alibaba, надалі зростатимуть.

Висновки. Проведене дослідження виявило актуальні зміни та тенденції на світовому ринку послуг: міжнародна торгівля послугами надалі зростає, розширюються існуючі види та з'являються нові. Однак тоді як країни, що розвиваються (здебільшого найбільш слабозрозуміні країни Африки та Латинської Америки), нарощують зовнішній експорт послуг за рахунок транспорту та туризму, то розвинені країни, де зазначені традиційні види послуг вже досягли свого піку, активізують зовнішню торгівлю відносно новими бізнес-послугами. Поряд зі США та країнами Західної Європи, яким належить лідерство у торгівлі більшістю підгруп сектору ділових послуг, активізують свої позиції країни Азії. Так, якщо Японія, Сінгапур та Південна Корея вже укріпилися на ринках інженерно-конструкторських, науково-дослідних послуг, то динамічні зрушення в експорті послуг із Китаю та Індії дають підстави прогнозувати їм у майбутньому лідерство на цьому ринку. Що стосується ринку юридичних, консультаційних та аудиторських послуг, то тут беззаперечне лідерство утримують західні економіки – США та Великобританія, а враховуючи багаторічний досвід консалтингу, кадрову підготовку та розгалужену мережу транснаціональних корпорацій, що надають такі послуги, ближчим часом найбільші доходи від експорту таких послуг належатимуть компаніям Північної Америки та ЄС.

Список використаних джерел:

1. Пальчук О. Значення та роль світової торгівлі послугами в сучасній економіці. *Дослідження міжнародної економіки*. 2011. Вип. 1(66). С. 72–78.
2. Glossary: Business Services. EuroStat Statistics explained. URL : http://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Glossary:Business_services.
3. United States Department of Labor. About the Professional, Scientific, and Technical Services sector. URL : <https://www.bls.gov/iag/tgs/iag54.htm>.
4. Пойта І.О. Світовий досвід розвитку ринку послуг та можливості його застосування в Україні. *Економіка в умовах сталого розвитку: контекст підприємств, регіонів, країн* : матеріали міжнародної наукової конференції, м. Дніпропетровськ, 20 листопада 2013 р. ; ред. кол.: В.Я. Швець та ін. Дніпропетровськ : НГУ, 2013. С. 29–31. URL : http://eprints.zu.edu.ua/11719/1/тези_СВІТОВИЙ_ДОСВІД_РОЗВИТКУ.pdf.
5. UNCTAD handbook in statistics. Total trade in services 2017. URL : <http://stats.unctad.org/handbook/Services/Total.html>.
6. International Trade and Market Access Data. World Trade Organization. URL : [https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Map.wcdf&bookmarkState=%7b"impl":"client","params":"%7b"langParam":"en"%7d%7d](https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/statis_bis_e.htm?solution=WTO&path=/Dashboards/MAPS&file=Map.wcdf&bookmarkState=%7b).
7. World trade statistical review 2018. URL : https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts2018chapter08_e.pdf.
8. Кондратюк А.А., Манаєнко І.М. Розвиток міжнародного інжинірингу: світові тенденції та вітчизняні реалії. *Актуальні проблеми економіки та управління*. 2017. № 11. URL : <http://ape.fmm.kpi.ua/article/viewFile/102775/97854>.
9. Exports and imports by service-category and by trade-partner, 2005-2017. UNCTAD. URL : <http://unctadstat.unctad.org/wds/TableViewer/tableView.aspx?ReportId=135718>.
10. High-technology exports (% of manufactured exports). URL : <https://data.worldbank.org/indicator/TX.VAL.TECH.MF.ZS>.
11. ICT Development Index 2017. URL : <http://www.itu.int/net4/ITU-D/idi/2017/index.html#idi2017map-tab>.
12. Дослідницьке агентство Plunkett Research, Ltd: Дослідження консалтингового ринку. URL : <https://www.plunkettresearch.com/industries/consulting-market-research/>.
13. Advertising spending in the world's largest ad markets in 2017 (in billion U.S. dollars). URL : <https://www.statista.com/statistics/273736/advertising-expenditure-in-the-worlds-largest-ad-markets/>.

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ МЕЖДУНАРОДНОЙ ТОРГОВЛИ БИЗНЕС-УСЛУГАМИ

Аннотация. В статье исследованы основные тенденции развития международной торговли услугами и место в ней мирового обмена деловыми услугами. Определены общие тенденции развития третичного сектора экономики и его роли в современной экономике. Определены особенности деловых услуг как предмета торговли, затрудняющие их исследование и научное толкование. На основе анализа существующих статистических подходов к классификации услуг обобщенно понятие «бизнес-услуги», уточнена структура сектора деловых услуг. Проведена оценка основных показателей международной торговли деловыми услугами в целом, в разрезе их подгрупп и исследованы географические особенности торговли инженерно-конструкторскими, научными, консультационными, рекламными и другими видами услуг.

Ключевые слова: деловые услуги, бизнес-услуги, международная торговля услугами, экспорт услуг, мировой рынок услуг.

CURRENT STATE AND PROSPECTS FOR INTERNATIONAL TRADE IN BUSINESS SERVICES

Summary. The article investigates the main tendencies of the development of international trade in services and the place of global business services exchange in it. The general tendencies of the tertiary sector of the economy and its role in the modern economy are determined. Particular attention is granted to changes in the structure of global trade in services, within the role of traditional transport and tourist services and new types of business services. The features of business services as traded items, which complicate their research and scientific interpretation, are outlined, namely the problem of identifying the businesses or individuals as consumers of services and the diversity of services which are supplied as additional to the existing ones. Based on the analysis of existing statistical approaches to the classification of services, developed by the World Trade Organization, the International Monetary Fund, the Global Bank and national statistical classifications of some counties, the concept of business services is generalized, the structure of the business services sector is specified. The dynamics of the main indicators of services market development are studied which showed the specific features of the services export structure of developed, developing and transitional economies. The evaluation of the main indicators of international trade in business services in general, in terms of their subgroups, and geographic features of trade in engineering, design, scientific, consulting, advertising and other types of services are investigated. The study of geographical allocation of main exporters and export flows made it possible to define the main trends of external trade in services in the Northern America, Europe and Asia. Basing on the statistics and analytical information, the prediction is made regarding the future structure of the international trade in business services, where the European Union and the United States will keep their leadership followed by the most developed countries of Asia.

Key words: business services, international trade in services, export of services, global services market.